

EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 5.5.2015
COM(2015) 190 final

**ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ A EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU**

**Zpráva o používání směrnice Rady 2004/113/ES ze dne 13. prosince 2004, kterou se
zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich
poskytování**

Zpráva o používání směrnice Rady 2004/113/ES ze dne 13. prosince 2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování

1. Úvod

Rovnost žen a mužů je základní zásadou Evropské unie. Podle Smluv o EU i podle Listiny základních práv Evropské unie je veškerá diskriminace na základě pohlaví zakázána a ve všech oblastech musí být zajištěna rovnost žen a mužů.

Směrnice 2004/113/ES¹ (dále jen „směrnice“) rozšiřuje ochranu proti diskriminaci na základě pohlaví nad tradiční rámec trhu práce také na oblast přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování. Povinnost rovného zacházení zavádí do většiny každodenních hospodářských úkonů, které se dotýkají života občanů v EU.

Komise si ve své první zprávě o používání této směrnice klade za cíl popsat reálný stav jejího provádění v praxi.

Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „Soudní dvůr EU“) zrušil čl. 5 odst. 2 této směrnice ve svém rozsudku ve věci *Test-Achats* z roku 2011². Podle tohoto ustanovení bylo přípustné používat pojistněmatematických faktorů týkajících se pohlaví v pojistných smlouvách. Rozsudek členským státům uložil zavést do 21. prosince 2012 zásadu stejné výše pojistného a pojistného plnění pro obě pohlaví. V roce 2011 přijala Komise pokyny, v nichž se zabývá důsledky tohoto rozsudku³. Tato zpráva na tyto pokyny navazuje a zabývá se prováděním rozsudku v členských státech. Neomezuje se však pouze na oblast finančních služeb, ale komplexně zkoumá provádění směrnice jako celku.

Všechny členské státy poskytly Komisi informace a podílely se tak na vypracování této zprávy. Komise navíc vedla konzultace s vnitrostátními orgány pro rovné zacházení a jejich evropskou síť (Equinet), se sociálními partnery, organizacemi občanské společnosti a Evropskou sítí právních expertů v oblasti rovnosti žen a mužů.

2. STAV PROVEDENÍ SMĚRNICE VE VNITROSTÁTNÍM PRÁVU A POSTUPY PRO PORUŠENÍ PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

Směrnice 2004/113/ES byla provedena ve vnitrostátním právu všech 28 členských států.

Komise ověřila soulad vnitrostátních prováděcích právních předpisů se směrnicí. Ze zkoumání vnitrostátního práva a zkušeností s jeho uplatňováním v praxi vyplývá, že se v souvislosti s prováděním směrnice stále ještě vyskytují problémy, a zejména pak v souvislosti s odchylkou stanovenou v čl. 4 odst. 5, která za určitých podmínek dovoluje výlučné nebo přednostní poskytování zboží a služeb příslušníkům jednoho pohlaví.

Výsledkem těchto posouzení byly otázky položeny 17 členským státům. Z poskytnutých informací vyplynulo, že v 11 členských státech bylo provedení směrnice ve vnitrostátním právu dostatečně jasné a v souladu se směrnicí, a případně zde byly vnitrostátní právní

¹ Směrnice Rady 2004/113/ES ze dne 13. prosince 2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování, Úř. věst. L 373, 21.12.2004, s. 37.

² Rozsudek ze dne 1. března 2011 ve věci C-236/09, Úř. věst. C 130, 30.4.2011, s. 4.

³ Sdělení Komise – Pokyny k uplatňování směrnice Rady 2004/113/ES v pojišťovnictví s ohledem na rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci C-236/09 (*Test-Achats*), C(2011) 9497 v konečném znění ze dne 22. prosince 2011, Úř. věst. C 11, 13.1.2012.

předpisy upraveny tak, aby dosáhly souladu se směrnicí. V případě 6 členských států pokračuje intenzivní dialog o uspokojivém provádění směrnice⁴. Týká se zejména omezené oblasti použitelnosti vnitrostátních předpisů: například kvůli nadměrně omezujícímu chápání pojmu zboží a služeb na ty, které jsou k dispozici veřejnosti a nabízeny mimo oblast soukromého a rodinného života, nebo v podobě ochrany, která se vztahuje pouze na spotřebitele jako příjemce služeb. Dalším častým problémem byla příliš široce pojatá možnost odůvodnit nerovné zacházení na základě čl. 4 odst. 5 směrnice, což může vést k neopodstatněnému nerovnému zacházení při tvorbě cen za stejnou službu (například vstupné na diskotéky, sportovní akce nebo poplatky za pronájem automobilů). Některé otázky se týkají nedostatečné ochrany na základě mateřství a těhotenství v oblasti poskytování služeb nebo souvisejí s nedostatečným rozsahem práva na náhradu, například kvůli neexistenci nároku na náhradu nemateriálních škod.

Komise obdržela řadu stížností ze strany občanů, z nichž většina se týká individuálních případů údajné diskriminace při provádění úkonů mezi soukromými stranami bez zapojení členských států. V těchto případech nejde o nesprávné provedení směrnice do vnitrostátního práva a uplatňování směrnice členským státem. Prostředky nápravy jsou v těchto situacích k dispozici pouze podle vnitrostátního práva a prostřednictvím vnitrostátních soudů. V současnosti nejsou žádné nedořešené postupy při porušení právních předpisů v návaznosti na stížnost odhalující nesprávné zapracování směrnice do vnitrostátního práva nebo nesprávné provádění členskými státy.

3. OBLAST PŮSOBNOSTI SMĚRNICE

Jak stanoví její článek 3, je směrnice použitelná na všechny osoby poskytující veřejně dostupné zboží a služby, které jsou nabízeny mimo oblast soukromého a rodinného života. Zahrnuje jak veřejný, tak i soukromý sektor, včetně veřejných subjektů.

3.1 Pojem „služby“

Jak uvádí 11. bod odůvodnění směrnice, službami se rozumí služby ve smyslu článku 57 SFEU. V souladu s uvedeným ustanovením a příslušnou judikaturou Soudního dvora EU, musí být služby hospodářskou činností, tj. poskytovány za úplatu.

Hospodářská povaha činnosti nezávisí na vnitrostátním právním statusu poskytovatele nebo dotyčné služby. Soud má například za to, že činnosti vykonávané členy náboženských nebo filosofických společenství⁵ mohou být hospodářskou činností stejně, jako jí mohou být činnosti vykonávané amatérským sportovním sdružením⁶.

V judikatuře je zejména v oblasti zdravotnických služeb stanoveno, že službu nemusí nezbytně platit ten, komu je poskytována⁷.

Směrnice je proto použitelná na veškeré zboží a služby poskytované za úplatu (kam patří zejména zdravotnické služby⁸), kromě služeb výslovně vyňatých z její oblasti působnosti,

⁴ BE, DE, DK, LT, LV, PL.

⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. října 1988 ve věci *Steymann* C-196/87, body 9 a 12.

⁶ Viz například rozsudky Soudního dvora ze dne 11. dubna 2000 ve věci *Deliège*, C-51/96, a *Pacqué*, C-191/97, bod 46.

⁷ Viz například rozsudek Soudního dvora ze dne 12. července 2001 ve věci *Smits and Peerbooms*, C-157/99, bod 57.

např. vzdělávací služby a obsah sdělovacích prostředků a reklamy. Mimo oblast působnosti směrnice jsou také opatření ve veřejném sektoru, které jsou součástí výkonu funkce veřejného orgánu (např. policie) bez přítomnosti poskytování „služby“ jako takové.

3.2 Pojem veřejně dostupné zboží a služby nabízené mimo oblast soukromého a rodinného života

Směrnice stanoví rovné zacházení s ženami a muži v přístupu ke zboží a službám a zároveň upřesňuje, že se týká zboží a služeb, které jsou „veřejně dostupné“ a „nabízené mimo oblast soukromého a rodinného života“ (čl. 3 odst. 1). Otázky týkající se přesné oblasti působnosti směrnice mohou vyvstat a zejména mohou sehrát roli v rozsudcích Soudního dvora.

Pojem „veřejně dostupné služby“ a „služby nabízené mimo oblast soukromého a rodinného života“ by naopak z oblasti působnosti směrnice vyjímaly činnosti probíhající v poměrech, které spadají výlučně do sféry soukromého a rodinného života a nejsou dostupné veřejnosti. Je tomu tak například v případě, kdy k nabídce zboží nebo služby nedojde ve veřejném prostoru (např. prostřednictvím reklamy v novinách nebo na veřejně přístupné internetové stránce), nýbrž v omezeném okruhu osob (rodinných příslušníků, přátel, kolegů nebo jiných známých). Kromě toho se toto vymezení vztahuje na situace, kdy je význam blízkosti osobní sféry osoby nabízející zboží nebo službu pro výběr smluvního partnera významnější než běžné hospodářské zájmy⁹.

3.3 Pojem diskriminace na základě pohlaví – změna pohlavní příslušnosti

V souladu s judikaturou Soudního dvora EU se oblast působnosti zásady rovného zacházení s ženami a muži a zákaz diskriminace na základě pohlaví vztahuje také na diskriminaci plynoucí ze změny pohlavní příslušnosti určité osoby¹⁰.

Pouze 5 členských států¹¹ výslovně začlenilo do svých právních předpisů změnu pohlavní příslušnosti jako zvláštní důvod diskriminace. Ostatní členské státy se změnou pohlavní příslušnosti výslovně nezmiňují, ale uvádějí, že se ochrana proti diskriminaci v této oblasti odvíjí od zákazu diskriminace na základě pohlaví v souladu s judikaturou Soudního dvora EU. Například na Kypru již soudy objasnily, že diskriminace na základě změny pohlavní příslušnosti spadá pod pojem diskriminace na základě pohlaví. V Irsku to tak bylo vysvětleno v případě diskriminace v oblasti zaměstnání.

Soudní dvůr EU dosud rozhodoval pouze o změně příslušnosti na základě pohlaví. Neexistuje žádná judikatura týkající se pohlavní identity¹² v obecnějším smyslu, jak se na

⁸ Diskriminace na základě pohlaví v oblasti zákonného sociálního zabezpečení však náleží do působnosti směrnice 79/7/EHS.

⁹ Jde například o podnájem pokojů ve vlastním bytě. V takových případech by zřejmě výjimka platila, i kdyby byl pokoj nabízen veřejně v novinách nebo na internetu.

¹⁰ Viz rozsudek Soudního dvora ze dne 30. dubna 1996 ve věci *P proti S a Cornwall County Council*, C-13/94, a ze dne 27. dubna 2006 ve věci *Richards proti Secretary for Work and Pensions*, C-423/04.

¹¹ BE, CZ, SE, SK, UK.

¹² Další informace týkající se pohlavní identity jsou obsaženy ve zprávě z roku 2011 „*Discrimination on the grounds of sex, gender identity and gender expression*“ (Diskriminace na základě pohlaví, pohlavní identity a vyjádření pohlavní příslušnosti), kterou vypracovala evropská síť právních odborníků v oblasti nediskriminace. Zpráva je k dispozici na adrese: <http://bookshop.europa.eu/en/trans-and-intersex-people-pbDS3212033/>

ni vztahuje ochrana proti diskriminaci na základě pohlaví, ale Komise se domnívá, že přístup by měl být v zásadě podobný.

3.4 Definice obtěžování

Ustanovení čl. 4 odst. 3 směrnice jasně uvádí, že se obtěžování a sexuální obtěžování definované v čl. 2 písm. c) a d) považují za zakázaný druh diskriminace.

V souvislosti s prováděním zákazu obtěžování na základě pohlaví v oblasti rovného přístupu ke zboží a službám nebyly zmíněny žádné konkrétní obtíže. V některých členských státech¹³ však vyvstaly otázky týkající se provádění v praxi v situacích, kdy je obtěžovatelem třetí strana, která není poskytovatelem zboží a služeb, a otázkou odpovědnosti v těchto situacích. Otázka odpovědnosti poskytovatele služeb za obtěžování od třetí strany by mohla být významná zvláště tam, kde hlavní služba zajišťuje platformu pro komunikaci mezi klienty, při jejímž používání k obtěžování dochází, například na internetu.

V oblasti rovného přístupu ke zboží a službám byl hlášen malý počet stížností¹⁴ na obtěžování a sexuální obtěžování. Není dost informací, protože v některých členských státech se v této otázce žádné údaje nesbírají¹⁵ a v jiných se zase nerozlišují důvody diskriminace¹⁶.

3.5 Ochrana těhotných žen a matek

Ustanovení čl. 4 odst. 1 písm. a) výslovně uvádí, že se méně příznivé zacházení s ženami z důvodu těhotenství a mateřství považuje za zakázanou diskriminaci na základě pohlaví. S prováděním ochrany těhotných a kojících žen nebyly oznámeny žádné konkrétní potíže. Otázka správného provedení tohoto ustanovení ve vnitrostátním právu je však předmětem intenzivního dialogu s dotčenými členskými státy¹⁷, které buď ochranu stanovily výslovně zákonem, nebo ji implicitně odvozují od všeobecného zákazu diskriminace na základě pohlaví.

Zdá se, že jsou dosti rozšířeny praktické problémy plynoucí ze způsobu, jak poskytovatelé služeb omezují kojení ve svých prostorách. V některých členských státech zakazují kojení ve svých prostorách restaurace¹⁸. V jiných členských státech dochází k problémům v souvislosti s přístupností služeb s dětským kočárkem¹⁹. Jeden členský stát²⁰ vydal konkrétní pokyny, jak postupovat v otázce kojení při poskytování nebo využívání služby.

V menší míře byly hlášeny obtíže těhotných žen v oblasti finančních služeb nebo bydlení. Litva zmiňuje odepření úvěrových služeb kvůli těhotenství a související ztrátě

¹³ Zejména Rakousko.

¹⁴ Rakousko s přibližně 50 stížnostmi v roce 2012, Belgie s 1 či 2 stížnostmi ročně (z nichž některé pocházejí od transgender osob), Dánsko s 15 až 20 případy, Švédsko s 5 případy za období 2009 až 2013. Francie sdělila, že nemá k dispozici jasné a konkrétní údaje ohledně obtěžování v přístupu ke zboží a službám.

¹⁵ Česká republika.

¹⁶ Bulharsko.

¹⁷ Litva a Lotyšsko.

¹⁸ Například v Dánsku. Podobné případy byly hlášeny z Řecka a Maďarska, pokud jde o restaurace, a z Irska, pokud jde o kina a divadla.

¹⁹ Maďarsko, Litva.

²⁰ Spojené království.

příjmu. Z Rakouska byl hlášen případ studentky, již byla po té, co otěhotněla, vypovězena nájemní smlouva s ubytovacím zařízením pro studenty provozovaným církví.

4. PŘÍSTUP KE ZBOŽÍ A SLUŽBÁM VÝLUČNĚ PRO ČLENY JEDNOHO POHLAVÍ NEBO ZA ROZDÍLNÝCH PODMÍNEK PRO ŽENY A MUŽE

4.1 Ustanovení čl. 4 odst. 5 a jejich provádění

Ustanovení čl. 4 odst. 5 uvádí, že směrnice nevylučuje rozdílné zacházení, je-li výlučné nebo přednostní poskytování zboží a služeb příslušníkům určitého pohlaví odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou vhodné a nezbytné. V 16. bodě odůvodnění směrnice je objasněn pojem legitimního cíle a je zde uvedeno, že jím může být například ochrana obětí násilí spojeného s příslušností k pohlaví (například v případě zřizování azylových domů pro osoby stejného pohlaví), ochrana soukromí a slušnosti, prosazování rovnosti žen a mužů nebo zájmů žen a mužů (například nesmíšené dobrovolné organizace), svoboda sdružování (například členství v nesmíšených soukromých klubech) a pořádání sportovních činností (například nesmíšené sportovní akce).

Správné provádění této odchylky se jeví jako jeden z hlavních problémů provádění směrnice, pokud jde o její zapracování do vnitrostátního práva, jakož i co se týče výkladu směrnice v jednotlivých případech. Z informací, které poskytla řada členských států a zúčastněných subjektů²¹, vyplývá, že panují určité obtíže s výkladem a prováděním v praxi u čl. 4 odst. 5 a s tím související právní nejistota, neboť k výkladu tohoto ustanovení se zřejmě uplatňují různé přístupy²².

Jelikož jde o výjimku ze zásady rovného zacházení, musí být tato odchylka úzce vymezena²³. Měla by se vztahovat pouze na situace, v nichž jsou zboží a služby dostupné výlučně nebo přednostně členům jednoho pohlaví, aniž by byla dána možnost nabízet zboží a služby široké veřejnosti. V případě, že mají ke zboží nebo službám přístup obě pohlaví, platí pro ženy a muže odlišné podmínky.

Související absence judikatury týkající se tohoto ustanovení byla zmíněna jako hlavní praktický problém při individuálním posuzování odůvodněnosti a přiměřenosti odchylky založené na čl. 4 odst. 5²⁴.

Zdá se, že opakovaně vznikají problémy v souvislosti s otázkou, zda jsou splněny požadavky na legitimnost cíle²⁵. Pokud jde například o tělocvičny, fitness kluby nebo salóny krásy určené výhradně ženám, dospěly orgány pro rovnost pohlaví v otázce, zda je omezení přístupu na členy jednoho pohlaví přípustné, k odlišným závěrům²⁶.

²¹ Rakousko, Belgie, Dánsko, Equinet.

²² Viz zpráva síť Equinet v souvislosti s orgány pro rovné zacházení v různých členských státech.

²³ Viz zejména Rozsudek soudního dvora ze dne 30. března 2006 ve věci *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti Srl*, C-451/03, bod 45.

²⁴ Belgie, Maďarsko.

²⁵ Je zajímavé, že některé členské státy, např. Belgie a Nizozemsko, přijaly rozhodnutí vydat vyčerpávající seznam odvětví, které mohou této výjimky ve vnitrostátním právu využít, nebo tuto možnost poskytl.

²⁶ Viz zpráva síť Equinet.

Poskytovatelé služeb obvinění z odlišného zacházení s ženami a muži (obecně v podobě odlišných cen) se navíc často zkouší odvolávat na odůvodnění založené na čl. 4 odst. 5, ačkoliv daná služba není poskytována výlučně členům jednoho pohlaví. Platí to například v případě, kdy je cílem dosáhnout vyváženého počtu příslušníků každého pohlaví. Ohledně přípustnosti těchto praktik existují různé výklady.

4.1.1 *Služby poskytované jen příslušníkům jednoho pohlaví*

V několika případech, kdy byly služby poskytovány jen příslušníkům jednoho pohlaví, byly podány žaloby u vnitrostátních soudů²⁷. Například v Belgii bylo považováno za neodůvodněné omezit vstup do fitness centra výhradně na ženy. Podobně v Dánsku bylo považováno za diskriminující, aby hotel vyhradil jedno zařízené podlaží pouze ženám.

V některých odvětvích, v nichž je služba poskytována v zásadě oběma pohlavím, mají poskytovatelé tendenci v zájmu dosažení vyváženého zastoupení žen a mužů vyhradit dočasně přístup příslušníkům jednoho pohlaví. Jedná se zejména o diskotéky, kluby, fitness centra a lázeňské služby. Některými z těchto případů se již zabýval soud. V Německu soudy například několikrát rozhodly, že není odůvodněné dočasně vyhradit vstup do klubu nebo přístup k členství ve fitness centru ženám z toho důvodu, že ještě nebylo dosaženo žádoucího zastoupení žen. Český orgán pro rovnost pohlaví se naopak domnívá, že rozdílné ceny, jejichž cílem je dosáhnout vyváženého počtu uživatelů, mohou být odůvodněné.

4.1.2 *Rozdílné ceny za stejnou službu*

Mezi nejčastěji uváděnými příklady nerovného zacházení patří rozdílné ceny za stejnou poskytnutou službu. Tyto praktiky se vyskytují zvláště v oblasti volnočasových aktivit, kdy platí rozdílné ceny pro ženy a muže za vstup na diskotéky (nebo zdarma pro ženy), do klubů a barů²⁸, na internetové seznamky²⁹, sportovní akce a do lázeňských zařízení a saun³⁰. Často také platí rozdílné ceny pro ženy a muže za kadeřnické služby³¹.

Některé tyto rozdíly v cenách byly předmětem rozhodnutí soudu posuzujících u jednotlivých případů nezbytnost a přiměřenost těchto rozdílů. Například v Rakousku soud shledal, že cíl rozšířit základnu fotbalových fanoušků a podpořit ženský fotbal odůvodňoval levnější vstupenky pro ženy. V Německu soud rozhodl, že používání internetové seznamky zdarma pro ženy je odůvodněné potřebou motivovat ženy, aby se registrovaly, což je přínosem pro muže, kteří se pomocí dané seznamky snaží seznámit.

Rakouský ústavní soud rozhodl, že rozdílná věková hranice pro ženy a muže pro slevy jízdenek veřejné hromadné dopravy pro seniory vázaná na rozdílný zákonem stanovený věk odchodu do důchodu pro ženy a muže v Rakousku je diskriminační a že výjimka odpovídající čl. 4 odst. 5 pro služby, které jsou nabízeny oběma pohlavím, neplatí.

Dalším opakujícím se předmětem stížností je obchodní praktika spočívající v krátkodobých zvláštních nabídkách pro příslušníky jednoho pohlaví (např. *Ladies Days*), které jsou často nabízeny při příležitostech, jako je Mezinárodní den žen. Ohledně odůvodněnosti tohoto druhu propagace se v některých členských státech vedou cílené

²⁷ Jedno vlakové kupé (CZ) nebo jedno podlaží (DK) v hotelu vyhrazené ženám.

²⁸ Uvedly AT, BE, DK, LV, PL, SI.

²⁹ Uvedly BE, DE, DK.

³⁰ Uvedly MT, PL, SI.

³¹ Uvedly SI a DK.

diskuze. Například ve Finsku výbor pro zaměstnanost a rovnost finského parlamentu navrhuje, aby byly propagační akce zaměřené na jedno pohlaví povoleny jen v souvislosti se vzácnými a zvláštními příležitostmi, jako je Den matek či Den otců, a jen za podmínky, že finanční hodnota daného zvýhodnění bude poměrně malá.

4.2 Článek 6 – Pozitivní opatření

Podle článku 6 směrnice nebrání zásada rovného zacházení žádnému členskému státu, aby v zájmu dosažení úplné rovnosti mezi ženami a muži zachovaly nebo přijaly zvláštní opatření pro předcházení nevýhodám souvisejícím s pohlavím a pro jejich vyrovnání.

O existenci zvláštních ustanovení týkajících se pozitivních opatření, která poskytovatelům umožňují rozlišovat mezi ženami a muži, aby dosáhli vyváženosti v přístupu obou pohlaví ke zboží a službám, informovaly pouze některé členské státy. Například na Slovensku mohou veřejné orgány nebo právní subjekty přijímat dočasná pozitivní opatření, která mají odstranit znevýhodnění související s příslušností k určitému genderu nebo pohlaví, a to zejména s cílem zajistit rovné příležitosti v praxi³². Ve Spojeném království umožňuje všeobecné pozitivní opatření poskytovatelům zaměřit své dodávky zboží či poskytování služeb na osoby určitého pohlaví nebo je těmto osobám přizpůsobit, pokud dané zboží či služby využívají prokazatelně neúměrně málo³³.

Je třeba poznamenat, že kromě odchylky stanovené v čl. 4 odst. 5 uplatňují poskytovatelé služeb k odůvodnění rozdílného zacházení s ženami a muži při poskytování služeb někdy také článek 6 směrnice. Je-li výklad čl. 4 odst. 5 restriktivní, představují pozitivní opatření jedinou možnost, jak odůvodnit rozdílné podmínky v přístupu ke zboží a službám nabízeným oběma pohlavím. Tato možnost je však předmětem individuálního posouzení z hlediska nezbytnosti a přiměřenosti přijatých opatření.

Některé vnitrostátní soudy již o použitelnosti článku 6 na toto rozdílné zacházení rozhodly. V Rakousku například soud nižšího stupně uvedl, že levnější lístky na fotbalové zápasy pro ženy představují pozitivní opatření ve smyslu zákona o rovném zacházení za účelem předcházení nebo potírání znevýhodnění žen³⁴. Soudní dvůr EU dosud o obsahu pojmu pozitivního opatření mimo zvláštní oblast přístupu k zaměstnání nerozhodoval. V rozsudku ve věci *Griesmar* však rozhodl³⁵, že velkorysejší pravidla pro výpočet zaměstnaneckého penzijního pojištění pro ženy nelze ve vztahu k znevýhodnění žen kvůli přerušení kariéry kvalifikovat jako pozitivní opatření, protože těmto znevýhodněním nepředchází ani je neodstraňují. Vzhledem k tomuto výkladu, pokud neexistuje jasná a přímá vazba s přednostním zacházením na straně jedné a znevýhodněním, jemuž je třeba předejít, na straně druhé, není uplatňování pozitivních opatření v podobných situacích snadné.

5. PROVÁDĚNÍ ROZSUDKU VE VĚCI *TEST-ACHATS*

5.1 Rozsudek

Soudní dvůr EU ve svém rozsudku ve věci *Test-Achats* zrušil platnost čl. 5 odst. 2, který povoloval zachování rozdílů na základě pohlaví při poskytování pojistných služeb, pokud

³² SK, § 8 písm. a) Antidiskriminačního zákona.

³³ Ustanovení § 158 zákona z roku 2010.

³⁴ Okresní soud Leopoldstadt (31 C 649/09z-9). Viz výše v oddílu 4.1 o německých soudech ve srovnatelných situacích, kdy vycházely z čl. 4 odst. 5.

³⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 29. listopadu 2011 ve věci *Griesmar*, C-366/99.

jsou založeny na relevantních a přesných pojistněmatematických a statistických údajích. Soud měl za to, že povolit členským státům, aby bez časového omezení zachovaly výjimku z pravidla stejného přístupu k oběma pohlavím stanoveného v čl. 5 odst. 1 a 2, je v rozporu s dosažením cíle stejného zacházení s ženami a muži, pokud jde o výpočet výše pojistného a pojistného plnění, což je cílem směrnice v oblasti pojišťovnictví. Ustanovení čl. 5 odst. 2 je tudíž neslučitelné s články 21 a 23 Listiny základních práv. Soud dospěl k závěru, že od 21. prosince 2012 musí v nových smlouvách platit pravidlo stejného přístupu k oběma pohlavím bez odchylky ve vztahu k výpočtu pojistného a pojistného plnění jednotlivců.

5.2 Provádění rozsudku

Rozsudek ve svém vnitrostátním právu provedlo již 27 členských států³⁶. Ve všech případech byly vnitrostátní právní předpisy změněny³⁷ právně závazným způsobem, úpravou stávajících předpisů v pojišťovnictví³⁸, rovného zacházení³⁹ nebo v obou oblastech⁴⁰. Některé členské státy poskytly další pokyny, aby usnadnily změny v pojišťovnictví. Například v Rakousku rozeslaly orgány pro finanční trh oběžník, v němž pojišťovny vyzvaly, aby odůvodnily své pojistněmatematické tabulky přistupující stejně k oběma pohlavím. Ve Spojeném království vydal pokyny orgán pro finanční služby.

Většina členských států provedla rozsudek ve lhůtě, kterou Soudní dvůr EU stanovil⁴¹. V několika členských státech vstoupily právní předpisy v platnost později⁴². Členské státy zřejmě na porušení zásady stejného přístupu k oběma pohlavím ze strany pojišťoven obdržely jen velmi málo stížností. V Nizozemsku však v nedávném rozsudku (2014-97 ze srpna 2014) orgán pro rovnost pohlaví rozhodl, že pojistitel protiprávně diskriminoval ženu na základě pohlaví tím, že jí po nehodě poskytl náhradu vypočtenou podle předpokladu/statistiky, že jako žena nebude ve věku mezi 27 a 36 lety pracovat a bude pracovat jen na částečný úvazek. O stejném případě rozhodl také jeden nizozemský soud. Dospěl k závěru, že používání pojistněmatematických statistik s ohledem na kulturní prostředí a genderovou příslušnost oběti není v rozporu se zásadou rovnosti. Příklad nyní projednává odvolací soud.

Komise ověřila soulad všech právních předpisů oznámených ve spojení s rozsudkem ve věci *Test-Achats*. Výsledkem těchto posouzení byly dotazy na některé členské státy. Komise může na základě obdržených odpovědí v případě nesouladu vnitrostátních předpisů s rozsudkem zahájit řízení o nesplnění povinnosti.

Jeden členský stát oznámil, že provádění rozsudku probíhá, ale právní předpisy dosud nebyly přijaty⁴³. Komise situaci v tomto členském státě pozorně sleduje a v případě nepřijetí nezbytných prováděcích opatření s ním naváže dialog.

³⁶ V některých členských státech (např. DE, FR, IT, UK) vedl rozsudek a jeho provádění k intenzivním diskuzím a byla mu věnována značná pozornost médií.

³⁷ Viz zpráva EIOPA o provádění rozsudku Soudního dvora ve věci *Test-Achats*, EIOPA-CCPFI-13/091, 6. února 2014.

³⁸ AT, BG, DE, EE, FI, FR, GR, HR, CZ, HU, LT, LV, PL, SI.

³⁹ BE, CY, DK, IE, NL, SE, UK.

⁴⁰ ES, MT, RO, SK.

⁴¹ AT, BE, DK, FI, FR, GR, IE, HU, LV, NL, MT, SE, SI a UK.

⁴² CY, CZ, DE, EE, ES, LT, PL, RO, SK.

⁴³ LU.

Judikatura Soudního dvora EU není v zemích ESVO⁴⁴ přímo použitelná. V zájmu zajištění soudržnosti právních předpisů byl dne 30. ledna 2014 zahájen postup za účelem případného přizpůsobení přílohy XVIII Dohody o EHP rozsudku ve věci *Test-Achats*⁴⁵.

Jak se uvádí v pokynech Komise k rozsudku ve věci *Test-Achats*, týká se rozsudek pouze smluv soukromého pojištění spadajících do oblasti působnosti směrnice 2004/113/ES. Nemá žádné přímé dopady na zaměstnanecké důchody, jimiž se zabývá směrnice 2006/54/ES. Ustanovení čl. 9 odst. 1 písm. h) uvedené směrnice umožňuje stanovení rozdílných úrovní dávek mezi ženami a muži, je-li to odůvodněno pojistněmatematickými zásadami.

Aby zajistily rovnost pohlaví ve všech oblastech, rozhodly se některé členské státy uplatňovat pravidlo stejného přístupu k oběma pohlavím také na zaměstnanecké důchodové systémy⁴⁶. Většina členských států však zavedla pravidlo stejného přístupu k oběma pohlavím, jak vyžaduje uvedený rozsudek, pouze u smluv o soukromém pojištění. V těchto členských státech jsou rozdíly založené na pojistněmatematických údajích o střední délce života v případě zaměstnaneckých důchodů stále přípustné.

5.3 Ekonomický dopad rozsudku na trh s pojištěním

Část odvětví pojišťovnictví očekávala, že rozsudek ve věci *Test-Achats* bude mít výrazný dopad na úroveň cen, což vysvětlovala tím, že ztráta snadno a spolehlivě přidělitelného faktoru pro rozložení rizika, jako je pohlaví, povede k celkovému zvýšení cen za pojistné produkty.

Rozsudek a jeho provádění přineslo pojišťovnictví určité jednorázové náklady, neboť bylo nutné vytvořit pojistněmatematické tabulky se stejným přístupem k oběma pohlavím, změnit cenu produktů a znovu je uvést na trh tak, aby byly z hlediska pohlaví neutrální. Odhadované počáteční náklady spojené s dosažením souladu pro Španělsko činily 14 milionů EUR a pro Nizozemsko 7,7 milionů EUR.

Pokud jde o vývoj tvorby cen v pojišťovnictví, je třeba zdůraznit, že dopad, který rozsudek měl, není doložen žádnými ekonomickými důkazy. Poskytnout spolehlivé, kvantifikovatelné údaje a informace o tom, jaký dopad má přechod ke stejným cenám pro muže i ženy, je z řady důvodů obtížné.

Nedostatek údajů, na něž upozornily některé členské státy a zúčastněné subjekty, pravděpodobně souvisí se skutečností, že lhůtou pro provedení rozsudku ve věci *Test-Achats*⁴⁷ byl teprve 21. prosinec 2012. Doba, která uplynula, se jeví jako příliš krátká k získání ekonomických důkazů a údajů, jež by přesahovaly rámec velmi krátkodobých účinků.

⁴⁴ Podle čl. 3 odst. 2 Dohody o zřízení Kontrolního úřadu ESVO/Soudního dvora ESVO Soudní dvůr ESVO náležitě přihlíží k zásadám stanoveným v příslušných rozhodnutích Soudního dvora EU.

⁴⁵ Norsko nezbytné změny přijalo již dne 20. června 2014 se vstupem v platnost dne 1. ledna 2015.

⁴⁶ BG, CY, CZ, DK, FR, LV, SE.

⁴⁷ FR, LU, Insurance Europe, BIPAR, AAE. Některé odpovědi připomněly omezení, pokud jde o systematické monitorování výše pojistného, plynoucí z právních předpisů EU pro hospodářskou soutěž.

Navíc je velmi složité rozlišit účinky různých faktorů, které by mohly na vývoj trhu s pojištěním působit, a správně posoudit konkrétní vliv stejného pojistného pro obě pohlaví na vývoj cen nebo produktů. Uplatňovat stejné pojistné pro obě pohlaví, ale také zohledňovat další právní a regulační vývoj ovlivňující ceny na úrovni členských států i EU⁴⁸, museli pojistitelé na většině trhů.

Pojišťovny mohly nad rámec právních požadavků měnit vlastnosti produktů, aby zdokonalily pojistné produkty v běžném cyklu produktů. Také mohly uplatňovat změny v posuzování rizikových faktorů⁴⁹, používat nová kritéria k posouzení produktů a rozlišit pojistné (např. využívat telematiky – také známé jako technologie černé skříňky u pojistitelů motorových vozidel⁵⁰) nebo vyvíjet nové produkty, aby přilákaly cílené klienty. Například ve Španělsku někteří pojistitelé zavedli nové produkty, jež byly výhodné zejména pro ženy, aby je získali jako klienty. Další nabídky se týkají krytí pro případ krádeže zavazadel z auta nebo konkrétní pomoci těhotným ženám v případě zdravotních potíží při řízení. Všechny tyto změny mohly mít na cenu produktů nebo na poskytované krytí vliv.

Podle dostupných informací se zdá být dopad zavedení zásady stejného přístupu k oběma pohlavím při určování cen pojistných produktů obecně zanedbatelný nebo mírný⁵¹. U některých druhů pojištění (jako je např. pojištění motorových vozidel) se očekávalo zvýšení cen pojistného pro ženy (a snížení cen pro muže) a bylo také nevyhnutelné. Podle společnosti Insurance Sweden se pojištění motorových vozidel pro mladé ženy zdražilo asi o 10 %, zatímco pro mladé muže, kteří jsou účastníky dopravních nehod výrazně častěji, výše pojistného odpovídajícím způsobem klesla. V Itálii proběhl od července 2012 do ledna 2013 průzkum, který zjistil, že pojistné pro zkušené řidičky ve středním věku bylo do prosince 2012 o 3 % dražší než pro muže ve stejné situaci. V případě mladých řidičů je situace zcela odlišná: do prosince 2012 platily ženy za pojištění motorových vozidel o 18 % méně než muži. Po tomto datu zvýšení jejich pojistného až o 18 % odpovídalo snížení pojistného pro muže o 10 %. V případě další škály produktů došlo ke zvýšení pojistného pro muže (a ke snížení pro ženy). I když situace samozřejmě není všude stejná, zdá se, že celkové byl dopad rozsudku na trh spíše neutrální nebo jen velmi omezený. V každém případě není patrný žádný náznak neodůvodněného vývoje cen.

6. OCHRANA OBĚTÍ DISKRIMINACE

Existuje možnost právní ochrany formou soudního řízení a také prostřednictvím vnitrostátních orgánů pro rovnost pohlaví, jejichž úkolem je mimo jiné poskytovat obětem diskriminace nezávislou pomoc. Tato ustanovení jsou v *acquis* v oblasti rovného zacházení a v oblasti nediskriminace prakticky totožná a zjištění, popsaná v nejnovějších zprávách o jiných směrnících⁵² v souvislosti s hlavními koncepty, jako je přístup ke

⁴⁸ Například směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II).

⁴⁹ Insurance Europe.

⁵⁰ Jak popisuje Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (EIOPA) ve své poslední zprávě věnované spotřebitelským trendům EIOPA-BoS-13/175 rev1, 15. prosince 2013.

⁵¹ FI, CZ, PL, LT, HR.

⁵² Viz například zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě, Společná zpráva o uplatňování směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ („směrnice o rasové rovnosti“), a směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení

spravedlnosti, pravidlo důkazního břemene a požadavek účinných, přiměřených a odrazujících sankcí, platí i zde.

Členské státy a zúčastněné subjekty uznaly, že orgány pro rovnost pohlaví jsou při potírání diskriminace a pro rovné zacházení nezbytné, aby došlo k realizaci právních předpisů také v praxi a zajištění, že práva jsou skutečně uplatňována. To je důvodem, proč Komise ve svém sdělení o agendě EU v oblasti spravedlnosti pro rok 2020 zdůraznila klíčovou úlohu, kterou orgány pro rovnost pohlaví mohou mít při zajišťování účinné právní ochrany pro občany⁵³. Komise bude i nadále usilovat o to, aby orgány pro rovnost pohlaví skutečně a v plném rozsahu plnily svou úlohu, a to zejména formou monitorování a prosazování platných předpisů. Bude také zkoumat způsoby, jak objasnit požadavky týkající se orgánů pro rovnost pohlaví podle směrnice, zejména pak klíčové pojmy, jako je nezávislost a účinnost.

Komise bude podporovat osvědčené postupy ke zlepšení informovanosti občanů o jejich právech s cílem zaručit uplatňování zásady rovného zacházení v plném rozsahu v celé EU a dále zlepšit ochranu obětí.

7. ZÁVĚRY A DALŠÍ POSTUP

Ve specifické oblasti finančních služeb bylo nejnáročnějším úkolem provést rozsudek *Test-Achats* v pojišťovnictví. Všechny členské státy rozsudek provedly, nebo jej právě provádějí. Některé členské státy se rozhodly jít nad rámec rozsudku tím, že uplatňují pravidlo stejného přístupu k oběma pohlavím na všechny typy pojištění a důchodů, a tedy i na zaměstnanecké fondy sociálního zabezpečení, které spadají do oblasti působnosti směrnice 2006/54/ES. V září 2014 Soudní dvůr EU dále rozhodl, že rozdílné dávky podle pojistněmatematických údajů založených na pohlaví v oblasti důchodů ze sociálního zabezpečení jsou nepřípustné podle směrnice 79/7/EHS⁵⁴. Komise s ohledem na tento vývoj posoudí uplatňování rozdílných podmínek pro ženy a muže v případě zaměstnaneckých důchodů podle směrnice 2006/54/ES a to, zda je třeba přijmout opatření k zajištění komplexního uplatňování pravidla stejného přístupu k oběma pohlavím ve všech pilířích důchodového systému bez ohledu na to, jestli je dobrovolný, zaměstnanecký nebo zákonný.

Pokud jde o dopadu rozsudku ve věci *Test-Achats* na výši cenu pojištění, je příliš brzy činit konečné závěry. Na základě malého množství dostupných důkazů se však dopad zdá velice omezený.

Pokud jde o uplatňování směrnice, všechny členské státy přijaly opatření k provedení směrnice ve svém právním řádu a k vytvoření postupů a orgánů k jeho uplatňování. Komise se nedomnívá, že je v této fázi nutné navrhovat úpravy směrnice. Místo toho bude klást důraz na vyřešení zbývajících potíží při jejím provádění ve vnitrostátním právu dotčených členských států, zejména ve vztahu k oblasti působnosti výjimky stanovené v čl. 4 odst. 5 směrnice.

v zaměstnání a povolání („směrnice o rovnosti v zaměstnání“) ze dne 17. ledna 2014, COM(2014) 2 final.

⁵³ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru Regionů: Agenda EU v oblasti spravedlnosti do roku 2020 – posílit důvěru, mobilitu a růst v Unii, C(2014) 144 final ze dne 11. března 2014.

⁵⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. září 2014 ve věci *Řízení zahájené X*, C-318/13.

Některé otázky, které vyvstaly v této zprávě, by měly být vyjasněny pomocí prosazování právních předpisů, jakož i judikaturou na vnitrostátní úrovni a na úrovni EU. Hlavním úkolem pro členské státy pak bude zajistit, aby jejich správní a justiční orgány, jakož i orgány pro rovnost pohlaví zajišťovaly ochranu obětí v praxi v plném rozsahu. Komise bude pokračovat ve své monitorovací činnosti a bude podporovat členské státy za účelem dosažení plného využití potenciálu směrnice.